

7. Петровский С. В. Интернет-услуги в правовом поле России.— М.: Агентство «Издательский сервис», 2003.— 272 с.

8. Webстудия АКТИВ. Тематические статьи и публикации. Все, что связано с созданием веб-сайтов и Интернет: [Электронный ресурс] — Режим доступа: http://www.seotm.com/article/hosting/Nayti_luchshiy_platniy_hosting.html.

9. Профессиональный веб-дизайн и анимация. Создание веб-сайтов. [Электронный ресурс] — Режим

доступа: <http://www.webcreativestudio.com/?id=inter¶m=coll&lang=2>

10. ICANN. Единые правила рассмотрения споров о доменных именах [Электронный ресурс] — Режим доступа: <http://www.imena.ua/site/documents/icann>

11. Гольберг Д. Как получить доменное имя в зоне. UA // Юридическая практика.— 2007.— № 15 (485).— С. 13.

Представлена в редакцию 12.02.2008 г.

УДК 339:336.7

Л.Я. Мороз,

аспірантка

*Інституту економіко-правових
досліджень НАН України,*

м. Донецьк

ФОРМИ УПРАВЛІННЯ ТОРГОВЕЛЬНО-БІРЖОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

У міру становлення українського біржового ринку створюється і налагоджується система його регулювання. Світовий досвід країн з ринковою економікою підтверджує той факт, що успішний розвиток біржового ринку потребує дієвого втручання держави через створення інфраструктури, розроблення нормативної бази, запровадження інших засобів державного регулювання.

Проблеми управління торговельно-біржовою діяльністю досліджувались вітчизняними та зарубіжними вченими. Зокрема, питанням форм управління торговельно-біржовою діяльністю присвячені праці А. І. Басова, В. А. Галанова [1]. О. Штилик, А. Г. Грязнова обґрунтовували необхідність державного впливу на розвиток біржової торгівлі [1, 2]. Б. П. Дмитрук, О. П. Віхров аналізували систему управління біржових ринків агропромислового комплексу [3, 4]. Порівняльним дослідженням закордонного досвіду нарівні з вирішенням інших проблем торговельно-біржової діяльності займалися А. Г. Бобкова, Ю. О. Моїсєєв, О. М. Сохацька [5, 6]. Остання прийшла до висновку щодо формування в сучасному світі змішаного типу організації біржової торгівлі, проаналізувала процеси становлення ф'ючерсних ринків. Н. Семілютина також досліджувала світові тенденції в регулюванні біржових ринків і фактори впливу на них [7]. Незважаючи на наявні значні праці з цих питань, недостатня розробленість деяких аспектів управління торговельно-біржовою діяльністю потребує подальшого дослідження у цьому напрямку.

Метою цієї статті є вивчення наявної системи управління торговельно-біржовою діяльністю, аналіз форм і засобів управління, дослідження системи суб'єктів державного управління, визначення співвідношення між державним регулюванням і самоуправлінням, підготовка пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства з цих питань.

Більшість дослідників визнає, що управління діяльністю товарних бірж здійснюється у двох основних формах: державному та інституційному (самоврядування). Державне управління — це самостійний вид діяльності державних органів, направлений на виконання законів та інших нормативно-правових актів шляхом різних форм впливу на об'єкти управління для досягнення управлінської мети [8, с. 174].

У загальному вигляді державне управління діяльністю товарних бірж за методами може бути класифіковане на пряме (адміністративне) та непряме (економічне) [9, с. 188]. Пряме управління характеризується одностороннім владним впливом на об'єкт, обов'язковим характером, наявністю контролю і примусу. Пряме управління товарними біржами включає наступні засоби впливу:

1. Правотворчість (створення єдиної правової бази функціонування бірж).

2. Правозастосування (здійснення державними органами юридично значимих дій, видання актів індивідуального характеру, укладення адміністративних договорів, реєстрація учасників біржового ринку, ліцензування професійної діяльності на

© Л.Я. Мороз, 2008

біржовому ринку, сертифікація, квотування, застосування нормативів і лімітів, державне замовлення, цільове фінансування).

3. Правоохоронну діяльність (підтримка правопорядку на біржовому ринку та забезпечення рівних умов діяльності всіх учасників ринку).

Непряме управління не передбачає безпосереднього впливу, а лише створює ситуацію, яка стимулює бажану поведінку через економічні інтереси суб'єктів (бюджетно-податкова, грошово-кредитна, митна, валютна політика — встановлення особливої системи оподаткування, процентних ставок, кредитування тощо).

Окремі засоби державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання встановлені ст. 12 ГК України [10]. Розглянемо їх детальніше за суб'єктом складом органів управління.

Законодавче регулювання діяльності товарних бірж здійснює Верховна Рада України, як єдиний законодавчий орган. Закон України «Про товарну біржу» [11] був прийнятий шістнадцять років назад і дотепер до нього вносились лише незначні зміни. Наявні проекти змін до вказаного закону не пройшли усі читання у Верховній Раді. Прийняття Господарського кодексу України загалом не вирішило проблемних питань торговельно-біржової діяльності. До теперішнього часу існують деякі розбіжності в регулюванні статусу товарної біржі в цих законодавчих актах.

Активну роль у створенні правової основи діяльності товарних бірж відіграють Президент України та Кабінет Міністрів України, якими було прийнято цілий ряд актів, що передбачають систему тривалих заходів щодо розвитку інфраструктури аграрного ринку, зокрема спеціалізованих товарних бірж [12–13].

На сьогодні найдетальніше врегульовано з боку держави є біржова торгівля в агропромисловому комплексі. Участь держави у процесі функціонування та розвитку біржового ринку сільськогосподарської продукції здійснюється не тільки шляхом нормативно-правового регулювання, але й через формування закупівель сільгосппродукції за державним замовленням, стабілізацію цін на біржовому ринку тощо. Змішані заходи впливу на біржовий товарний ринок (як нормотворчі, так і правозастосовчі, а деякою мірою й контрольні) здійснюють центральні та місцеві органи виконавчої влади в межах своєї компетенції. В агропромисловому комплексі їх діяльність з цих питань координується Міністерством аграрної політики України (далі — Мінагрополітики).

Відповідно до покладених на нього завдань, Мінагрополітики розробляє і здійснює на регіональному рівні заходи щодо розвитку інфраструктури аграрного ринку, надає висновки про відповідність товарних бірж встановленим вимогам для реєстрації окремих видів угод. Крім того, Мінагро-

політики разом з Міністерством економіки та Міністерством фінансів затвердило типові правила біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією і правила випуску та обігу товарних деривативів на товарних біржах.

У структурі Мінагрополітики виділяється Департамент розвитку аграрного ринку. Цей підрозділ займається питаннями цінової політики, моніторингу цін, стандартизації, сертифікації сільгосппродукції, формування та функціонування аграрного ринку, зокрема розвитку інфраструктури оптового аграрного ринку, в тому числі біржового.

У 2002 р. при Міністерстві аграрної політики було створено Координаційну раду з питань біржового товарного ринку — консультативно-дорадчий орган, який сприяє реалізації державної політики у сфері розвитку сільськогосподарського біржового ринку через удосконалення нормативно-правового забезпечення, запровадження пілотних проектів, реалізацію державних програм, узагальнення досвіду роботи товарних бірж, допомогу в міжнародній біржовій торгівлі, сприяння залученню іноземних інвестицій.

Важливість аграрного сектора біржової торгівлі для держави підтверджує й факт створення при Кабінеті Міністрів України Координаційної ради з питань аграрної політики — консультативно-дорадчого органу, утвореного з метою залучення громадськості до прийняття рішень та вирішення проблем в аграрному секторі економіки [14].

Управління торговельно-біржовою діяльністю здійснюється й іншими державними органами. У структурі Міністерства економіки України виділено Департамент державних резервів і товарних бірж. Цей підрозділ здійснює управління діяльністю товарних бірж у сфері державних закупівель. Серед спеціальних задач департаменту — визначення уповноважених організацій з встановлення кваліфікаційних вимог, акредитації, сертифікації, ліцензування товарних бірж, розробка механізму здійснення державного нагляду, координації та моніторингу на організованих товарних біржах.

Наразі, у правовому регулюванні біржової діяльності наявне чітке розділення за спеціалізацією з окремих видів товарів (деревиною, газом, конфіскованим майном тощо). Наприклад, Державним комітетом лісового господарства України було встановлено, що реалізація необробленої деревини усіма постійними лісокористувачами здійснюється через аукціони на біржах, що відповідають певним вимогам [15]. Міністерство економіки України за результатами конкурсу визначає біржі, які проводять аукціони із продажу нафти, газового конденсату, скрапленого газу та вугілля [16]. Державна податкова адміністрація встановлює вимоги та визначає уповноважені

товарні біржі із продажу активів платників податків, що знаходяться у податковій заставі [17].

Крім того, діяльність товарних бірж — організаторів торгів терміновими контрактами підпорядковується Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг. Зокрема, комісія здійснює контроль за діяльністю аграрних бірж у сфері регулювання та нагляду за операціями із продажу товарів на умовах споту та форварду, правильністю укладення та виконання зобов'язань за іншими видами товарних деривативів, а також наданням страхових субсидій [18].

Згідно з Класифікацією видів економічної діяльності ДК 009:2005 діяльність товарних бірж відноситься до управління фінансовими ринками. Тому, відповідно до закону, товарні біржі є суб'єктами первинного фінансового моніторингу й підлягають контролю з боку Державного комітету з фінансового моніторингу України [19].

Таким чином, органи виконавчої влади діють не тільки в межах правотворчих заходів, а застосовують весь комплекс прямих засобів управлінського впливу. Реєстрацію товарних бірж з 2006 р. згідно з законом повинно проводити Міністерство юстиції України та його територіальні органи [20]. Проте вказана норма на практиці не виконується, оскільки відповідно до позиції Міністерства юстиції України не були внесені зміни до базового Закону України «Про товарну біржу». Тому державна реєстрація товарних бірж здійснюється у виконавчому комітеті у загальному порядку, як і раніше. Таке положення вимагає узгодження норм відповідних законів і усунення суперечностей.

Ліцензування товарних бірж в Україні не проводиться, проте, як уже зазначалося, торгівля окремими видами біржових товарів потребує висновку про відповідність або внесення біржі до спеціального реєстру, що ведеться державним органом. Як підтверджує закордонний досвід, запровадження режиму ліцензування торговельно-біржової діяльності в Україні дозволить підвищити якість надання біржових послуг та оптимізувати кількість товарних бірж.

Підтримка правопорядку на біржовому ринку та забезпечення рівних умов діяльності всіх учасників ринку здійснюється системою контрольно-наглядових (податкова, контрольно-ревізійна, митна, санітарно-епідеміологічна служба, Антимонопольний комітет України, природоохоронні органи, Держспоживстандарт), правоохоронних (Служба безпеки України, прокуратура, міліція) та судових органів.

Непрямі заходи державного управління торговельно-біржовою діяльністю також потребують удосконалення. Наприклад, залишається невирішеною проблема оподаткування товарних бірж. Норми ч. 3 ст. 1 Закону України «Про товарну біржу» про неприбуткову мету діяльності не надають

автоматично кожній товарній біржі статус неприбуткової організації, оскільки Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств» встановлено ряд додаткових умов.

Важливість впливу державного регулювання на біржовий ринок підтверджується структурою біржових угод, які реєструються на товарних біржах в Україні (рис. 1) [21, с. 277]. Як неважко помітити, найбільші обсяги угод за вартістю укладаються з товарами, торгівля якими ретельно упорядкована з боку держави (сільгосппродукція, паливо тощо).

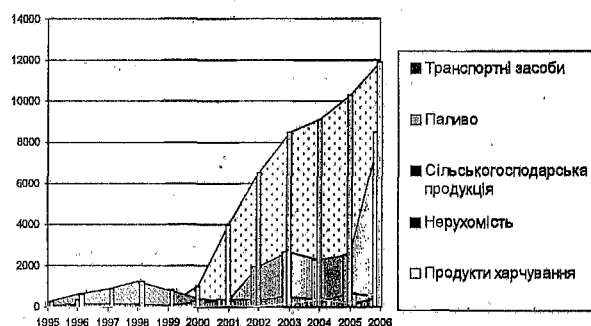

Рис. 1. Структура укладених в Україні біржових угод (тис. грн)

Таким чином, аналіз системи державних органів управління торговельно-біржовою діяльністю дозволяє говорити про її складність, розпорошеність повноважень, суперечливість і неефективність. Як підкреслюють вчені, таке положення є причиною істотних порушень приватних і суспільних інтересів: росту тінювих операцій на біржовому ринку, зловживань в сфері ціноутворення, оподаткування, несумлінної конкуренції тощо [22, с. 28].

Проте державне регулювання лише доповнює й коректує природні процеси, що проходять в економіці, зокрема, й розвиток торговельно-біржової діяльності. Вирішальне значення для функціонування біржової торгівлі має принцип самоврядування, який закріплено у ст. 1 Закону України «Про товарну біржу».

Самоврядування — це така форма управління діяльністю товарної біржі, що здійснюється її власними органами управління або об'єднаннями. О. Штиллх підкреслював, що саме організацією біржа відрізняється від інших форм торгівлі [2, с. 21]. Розглянемо докладніше структуру та органи управління товарною біржею (рис. 2).

Товарна біржа має органи, які є типовими для різних організаційно-правових форм, наприклад, загальні збори, біржовий комітет (аналог наглядової ради), ревізійна комісія. На відміну від вищезазначених органів ст. 12 Закону України «Про товарну біржу» передбачено створення спеціальних органів

Рис. 2. Примірна організаційна структура товарної біржі

товарної біржі: розрахункової палати, біржового арбітражу, котирувальної комісії, інших підрозділів і служб. Наприклад, число таких утворень на біржах США коливається від 6 до 40 [5, с. 87].

Законодавець завжди йшов шляхом закріплення основних положень щодо компетенції та завдань окремих органів управління певних видів господарюючих суб'єктів, встановлюючи тим самим гарантії забезпечення інтересів учасників таких суб'єктів. Видається, що саме невизначеність правового статусу окремих утворень товарної біржі призводить до їх неефективного функціонування або взагалі відсутності на окремих біржах.

Серед правових джерел, що визначають компетенцію органів управління товарної біржі, акти локального характеру займають важливе місце. Найчастіше прогалини та суперечності законодавства на практиці вирішуються саме у локальних актах товарних бірж. Тому відкритим залишається питання співвідношення сфер державного регулювання та саморегулювання товарних бірж в Україні, співвідношення нормативного та локального регулювання торговельно-біржової діяльності.

Нагальною потребою є додаткове врегулювання з боку законодавця питань щодо розпорядження «біржовим місцем», його оренди. Законом не передбачена навіть наявність документів, що підтверджують право власності на «біржове місце». Не отримали підтримки на законодавчому рівні спроби розширити можливості членства шляхом запровадження статусів асоційованого (строкового, тимчасового) члена, незважаючи на те, що подібні приклади є поширеними у зарубіжному законодавстві [23].

Особливої уваги та закріплення у вітчизняному законодавстві також потребують порядок прийняття у члени товарної біржі та припинення членства, оскільки вони забезпечують нормальну діяльність товарної біржі. Ці питання, як і порядок схвалення відповідних рішень загальними зборами чи іншим органом біржі, порядок розрахунків між членами товарної біржі у випадку виходу або виключення із членів біржі, мають бути визначені на законодавчому рівні, інакше з'являється можливість для зловживань і порушення прав членів товарної біржі.

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про товарну біржу» вирішення питань відповідальності учасників віднесено законом на розсуд засновників товарної біржі. Не встановлено законодавством і перелік штрафних санкцій, що може бути застосований до членів товарної біржі.

Таким чином, особливості відносин між учасниками товарної біржі, характер їх прав, обов'язків і відповідальності, порядок створення біржі регулюється законодавством України та локальними документами (статутом, правилами біржової торгівлі тощо). Причому частка останніх актів є досить значною, оскільки більшість аспектів створення, діяльності товарної біржі, відносин між її членами віднесено до сфери самоуправління.

Зарубіжний досвід (Франції, Німеччини та ін.) свідчить, що на етапі становлення торгово-біржової діяльності вона перебувала під істотним контролем держави, що визначало й коректувало практично всю діяльність товарних бірж [24, с. 51].

Дослідження форм управління торговельно-біржовою діяльністю дозволяє зробити наступні висновки. Державне управління товарними біржами має

суперечливий характер через наявність великої кількості органів управління. Як свідчить проведений аналіз, не всі засоби державного управління в Україні використовуються достатньо дієво. Через наявну спеціалізацію органів управління розвиток отримують лише деякі галузі біржової торгівлі.

Оскільки біржовий ринок на сьогодні ще проходить період свого становлення, важливою умовою його подальшого розвитку є забезпечення ефективного управління з боку держави. Для цього нагальною потребою є реформування державного управління за напрямками (як було запропоновано вище) і за суб'єктивним складом через створення єдиного органу управління товарними біржами, який мав би координаційні функції та розроблював єдині принципи державної політики у сфері біржової торгівлі. Компетенція вказаного органу зможе об'єднати наявні розпорошені важелі державного управління. Доцільним було б створення такого органу зі статусом комітету при Міністерстві економіки України, що дозволить забезпечити уніфіковані підходи до біржової торгівлі різними видами товарів.

Незважаючи на переважність принципу самоврядування в діяльності товарних бірж в Україні, питання прийняття у члени товарної біржі та припинення членства, передачі частки у статутному фонді біржі, розрахунків у разі виходу або виключення членів біржі, визначення поняття «біржове місце» та порядку розпорядження правами власника «біржового місця» є настільки важливими для забезпечення нормальної діяльності товарної біржі, що потребують визначення у розділі III Закону України «Про товарну біржу».

Необхідність створення спеціальних органів для забезпечення виконання товарною біржею своїх функцій призводить до того, що питання участі в органах біржі, розподіл їх повноважень, засади функціонування організаційних структур товарної біржі та відповідальності посадових осіб біржі потребують додаткового законодавчого врегулювання й повинні знайти своє відображення у IV розділі Закону України «Про товарну біржу».

Література

1. Биржевая деятельность / Под ред. А. Г. Грязновой, Р. В. Корнеевой, В. А. Галанова. — М.: Финансы и статистика, 1995. — 238 с.
2. Штиллих О. Биржа и ее деятельность (по изданию Ф. Брокгауза, И. Эфрона, 1912). — СПб., 1992. — 302 с.
3. Дмитрук Б. П. Організація біржової діяльності в агропромисловому комплексі: Навч. посіб. для вищ. агр. навч. закладів. — К.: Либідь, 2001. — 342 с.
4. Віхров О. П. Господарське право: Спеціальна частина: Навч. посібник. — К.: Слово, 2004. — 344 с.
5. Бобкова А. Г., Моїсєєв Ю. О. Біржове право: Навч. посібник. — К.: Центр навчальної літератури, 2005. — 200 с.
6. Сохацька О. М. Біржова праворуч: Підручник. — Тернопіль: Карта-бланш, 2003. — 602 с.
7. Семилітїна Н. Регулирование биржевой деятельности: мировые тенденции и российское законодательство // Российская юстиция. — 1997. — № 11. — С. 10–13.
8. Адміністративне право України: Підручник / За заг. ред. С. В. Ківалова. — Одеса: Юридична література, 2003. — 920 с.
9. Колпаков В. К. Адміністративне право України: Підручник. — 2-ге вид., допов. — К.: Юрінком Інтер, 2000. — 752 с.
10. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 18–22. — Ст. 144.
11. Про товарну біржу: Закон України від 10 грудня 1991 р. № 1956 // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 10. — Ст. 139.
12. Про заходи щодо забезпечення формування та функціонування аграрного ринку: Указ Президента України від 06 червня 2000 р. № 767. // Офіційний вісник України. — 2000. — № 23. — Ст. 931.
13. Концепція розвитку біржового ринку сільськогосподарської продукції: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 червня 1997 р. № 848 // Урядовий кур'єр. — 1997. — № 122–123.
14. Про утворення Координаційної ради з питань аграрної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2001 р. № 1605 // Офіційний вісник України. — 2001. — № 49. — Ст. 2193.
15. Щодо вдосконалення механізмів продажу необробленої деревини: Наказ Державного комітету лісового господарства України від 19 лютого 2007 р. № 42 // Офіційний вісник України. — 2007. — № 15. — Ст. 573.
16. Про запровадження аукціонів з продажу нафти, газового конденсату, скрапленого газу та вугілля: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 квітня 2000 р. № 599 // Офіційний вісник України. — 2000. — № 14. — Ст. 567.
17. Про затвердження Положення про порядок проведення конкурсів уповноважених бірж з продажу активів, що перебувають у податковій заставі: Наказ Державної податкової адміністрації України від 24 березня 2005 р. № 120 // Офіційний вісник України. — 2005. — № 21. — Ст. 1168.
18. Про затвердження Положення про Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України: Указ Президента України від 04 квітня 2003 р. № 292 // Урядовий кур'єр. — 2003. — 16.04.2003. — № 71.
19. Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: Закон України від 28 листопада 2002 р. № 249 // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 1. — Ст. 2.

20. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців: Закон України від 15 травня 2003 р. № 755 // Відомості Верховної Ради України.— 2003.— № 31—32.— Ст. 236.

21. Державний комітет статистики України: Статист. щорічник України за 2006 рік / За ред. О. Г. Осауленка.— К.: Консультант, 2007.— 607 с.

22. Моїсєєв Ю. А. Форми державного регулювання діяльності товарних бірж в Україні // Суб'єкти господарювання й економічна злочинність: Збірник матеріалів «Круглого столу», 1 листо-

пада 2001 р.— Донецьк: Південно-Схід, 2002.— С. 26—29.

23. Закон Российской Федерации «О товарных биржах и биржевой торговле» от 18 марта 1992 г. // Ведомости Верховного Совета Российской Федерации.— 1992.— № 18.— Ст. 961.

24. Саблук П. Т. Товарні біржі в Україні: аналіз діяльності, законодавче поле, перспективи розвитку.— К.: Віпол, 1997.— 424 с.

Подано до редакції 24.01.2008 р.

УДК 334.02(477)

І.М. Ямкова,

здобувач

Інституту економіко-правових
досліджень НАН України,
м. Донецьк

УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

Стан із забезпеченням конституційного права громадян на підприємницьку діяльність в Україні являє собою досить суперечливу картину, що пояснюється процесами становлення й розвитку державності та удосконалення ринкових відносин в економіці держави з орієнтацією на європейську інтеграцію, де підприємництву відводиться значна роль. Підприємницька діяльність не може розвиватися стихійно, вона є керованою державою. Державні органи управління здійснюють державне регулювання господарською діяльністю громадян за допомогою прийняття нормативно-правових актів, кількість яких з кожним роком зростає, але ефективності, на жаль, не добавляє. Результатом впровадження недоцільних, а іноді й суперечливих між собою державних рішень стало створення перешкод для здійснення підприємницької діяльності, що призвело до тінізації сфери малого підприємництва та посиленню соціальної напруги у суспільстві.

Мета статті — провести дослідження сутності, змісту та функцій діяльності громадян як суб'єктів господарювання в Україні; виявити труднощі та проблемні аспекти у процесі здійснення ними підприємницької діяльності; запропонувати заходи удосконалення правового забезпечення громадян підприємців щодо усунення цих негативних явищ.

Які нормативно-правові акти регулюють розвиток приватного підприємництва в Україні на сучасному етапі? Звичайно, перш за все, це Господарський

кодекс України (далі — ГК України) [1]. Згідно зі ст. 42 ГК України підприємницькою діяльністю фізичної особи визнається самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, яка здійснюється громадянином України, іноземцем чи особою без громадянства як суб'єктом господарювання з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. Виходячи з цього визначення, основними ознаками підприємницької діяльності виступають самостійність, ініціативність, систематичність, прибутковість комерційної діяльності, яка здійснюється за власним розсудом і на власний ризик фізичної особи.

В чому ж проявляється самостійність підприємницької діяльності фізичної особи? По-перше, вона здійснюється у будь-яких організаційних формах, яку обирає сам підприємець відповідно до ч. 3 ст. 128 ГК України — чи буде він вести індивідуальну комерційну діяльність і зареєструється як громадянин — суб'єкт підприємницької діяльності. Чи він буде створювати своє власне приватне підприємство, тобто юридичну особу. По-друге, він може працювати сам або використовувати найману працю. У разі залучення, наприклад, реалізаторів для ведення торгівлі споживчими товарами або надання побутових послуг ст. 46 ГК України зобов'язує фізичну особу укладати з громадянами договори щодо використання їх праці та передбачити у них належні і безпечні умови праці, оплату не нижчу від визначеної законом та її своєчас-

© І.М. Ямкова, 2008